

POLITIHØGSKOLEN

Politiutdanningen

100
ÅR
1920-2020

Politiutdanning i Kongsvinger
(1941-2021)

FORORD

Statens Politiskole, senere Politiskolen (fra 1946) og Politihøgskolen (fra 1992) har i 2020 hatt ansvar for norsk politiutdanning i 100 år. I den anledning besluttet rektor Nina Skarpenes våren 2018 at kunnskapen om politiutdanningen i fortid, nåtid og framtid skulle konsolideres, utvikles og formidles gjennom et jubileumsprosjekt. Hensikten var blant annet å *øke interessertes forståelse av politiutdanningens betydning for politiet og samfunnet.*

Som ledd i dette arbeidet har vi kartlagt politiutdanningenes historie i Kongsvinger. Vi har begge vært ansatt ved Politihøgskolens utdanningssenter på Kongsvinger, og har i forbindelse med det fått historiske bruddstykker om Kongsvinger som utdannings- og studiested. Vi har delte erfaringer med at samtalepartnere har forutsatt at vi kjente til spesielle hendelser i studiestedets historie, som vi ikke har visst noe om. Erfaringene har gjort oss nysgjerrige på hvorfor politiutdanninger ble plassert i Kongsvinger, hvem som har påvirket beslutningene, hvem som har vært med på å gjennomføre dem, hva slags utdanning beslutningene førte til, for å nevne noe.

Per Arne Sødahl var på Sæter gård som kursdeltaker og instruktør på hundeutdanningene ved oppstarten av disse i 1989, og har etter pensjon arbeidet med Hundetjenestens historie. Vanja Lundgren Sørli arbeidet på Sæter da bachelorutdanningen der ble lagt ned våren 2018 og ble senere overført til Forskningsavdelingen for å lede Jubileumsprosjektet. Vi har slik sett hatt to ulike innganger til historien og har ikke hatt ambisjoner om å samle oss om en helt entydig eller for den del objektiv historiefortolkning.

Likevel har vi begge hatt stor interesse for prosjektet og har i all hovedsak gjennomført det ved siden av andre oppgaver. Målsettingen er først og fremst å fortelle *en* historie om politiutdanningens utvikling, ikke at vi skal klare å formidle hele *historien* om hvorfor og hvordan utdanningene ble til eller har vært. Bidraget er en fortolkning av kilder, forskningsbidrag, samtaler med kolleger, forskere og sentrale fagpersoner som har bidratt til politiutdanningene, og bør etter vårt syn leses som en forståelse av politiutdanningen på ett av Politihøgskolens fire studiesteder.

Vi er svært takknemlig for alle innspill vi har fått, og vil særlig framheve bidragene fra Geir Halvorsen (tidligere leder for Hundeutdanningene ved Politiskolen og Politihøgskolen), Øystein Hetland (Holocaust-senteret), Per Ole Johansen (professor emeritus ved Universitet i Oslo) samt fra medlemmer i Kongsvinger Festnings Venner og Norsk Politihistorisk Selskap.

Oslo i mai 2021

Vanja Lundgren Sørli

Førsteamanuensis

Per Arne Sødahl

Pensjonert leder Operativ seksjon, Kongsvinger

INNHOOLD

Politiutdanning i Kongsvinger (1941-2021)	s. 5
Kongsvinger festning: Politiutdanning under andre verdenskrig	s. 6
Utdanningens plassering, innhold og deltakere	s. 8
Ordenspolitiutdanningens hensikt	s. 8
Politiutdanning på Sæter gård	s. 10
Forhistorien (1905-1987)	s. 10
Norsk politihandelags kurscenter (1989-1995)	s. 12
Politihøgskolens utdanningscenter:	
Fra kurssted til operativt utdanningscenter (1995-2008)	s. 14
Varslede og planlagte endringer (2008-2009)	s. 15
Bachelorstudentene kommer (2009)	s. 16
Bachelorutdanningen på 'studiested Kongsvinger' (2009-2018)	s. 17
Bachelorutdanningens form, innhold og rammer	s. 19
Etter bachelorstudentene (2018-)	s. 21
Bibliografi	s. 23
Øvrige kilder	s. 24

Politiutdanning i Kongsvinger (1941-2021)

Kongsvinger kommune ligger 9 mil nordøst fra Oslo på veg mot Magnormoen grenseovergang mot Sverige. Bykommunen har omkring 18.000 innbyggere på øst og vestsida av Glomma og huset politiutdanning første gang under andre verdenskrig, da rekrutter til Ordenspolitiet ble utdannet på Kongsvinger festning mellom 1941-1944. Deretter har Politiskolen siden 1989 gjennomført utdanning av norske politihunder og deres førere på Sæter gård. Gården ligger omtrent to kilometer fra Kongsvinger sentrum, et sted Norsk Politihundelag da leide av Hedmark Fylkeskommune. Politihøgskolen overtok leieforholdet i 1995 av Kongsvinger kommune som i mellomtiden hadde kjøpt arealet. Deretter har stadig flere politiutdanninger vært gitt på Politihøgskolens utdanningscenter på Sæter, først og fremst på hundefeltet og etter hvert utdanninger på ordensfeltet. På årlig basis fikk 144 politistudenter første år av politiets bachelorutdanning på Sæter mellom august 2009 og juni 2018. Fra 2010 gjennomfører halvparten av andre- og tredjeårs-studentene sine leirperioder i Kongsvinger. Dette skjer i dag parallelt med at andre operative politiutdanninger pågår ved Politihøgskolens utdanningscenter.

Antallet overnattinger ved stedet har vi bare funnet nyere statistikk over. I 2019 var det cirka 30.000 overnattinger ved Sæter gård, og det ser ut som om antallet har steget år for år siden 2009, med en nedgang i 2020 grunnet smittevernsituasjonen. I dag har omtrent 50 mennesker sitt daglige virke «på Sæter», ved Driftsavdelingen og i Operativ seksjon.

Vi som står bak dette bidraget har arbeidet på Kongsvinger i mange år, men ingen av oss er født i byen. Det var derfor ikke en åpenbar selvfølgelighet for oss at (deler av) politiutdanningen ble plassert her. Imidlertid håper vi å kunne bidra til en forståelse av hvorfor det skjedde, hva som har vært gjennomført av politiutdanning ved «Glommas bredd», og hvordan utdanningen har foregått.

Kongsvinger festning: Politiutdanning under andre verdenskrig

For å kunne forstå hvorfor politiutdanningen ble plassert på Kongsvinger under okkupasjonen og hva som skjedde i politiutdanningen der, bør noe av forhistorien tegnes opp. Med noe bred pensel kan en si at det norske politiet ble omorganisert etter at det kom under tysk kontroll. Riksrådsforhandlingene viser at okkupasjonsmakten ønsket å styrke politiet for å opprette et eget politidepartement,¹ og Jonas Lie ble utnevnt til politiminister. Øystein Hetland sier at

«Det vart sett i gang ein sterk offensiv for å omforma norsk politi etter tysk modell organisatorisk, personellmessig og mentalt. Fleire tiltak illustrerer dette; mellom dei var inndelinga i ordenspoliti, kriminalpoliti og statspoliti etter eksplisitt tysk modell, innføringa av ei militarisert og politisert politiutdanning på Kongsvinger og verving av politifolk til frontteneste på austfronten, kor dei kunne tileigna seg det naudsynte hatet mot 'jødebolsjevismen' og den hardheita den nye tid kravde.»²

Å opprette et politidepartement hadde i lang tid vært ønsket av politiets embedsmenn, og denne endringen ser ut til å ha blitt møtt uten mye motstand i krigstidens politietat. Det kan framstå som overraskende, særlig i lys av at det i dag kan slås fast at hensikten med opprettelsen av et politidepartement var å vinne kontroll over norsk politi, både ved restrukturering og ideologisk nyorientering.³

Rikskommisær Terboven utnevnte «ministre», blant dem Jonas Lie som politiminister, den 25. september 1940.⁴ Politiet samarbeidet med det tyske politiet i hele okkupasjonstiden, HL-senterets nylig avsluttede prosjekt peker på at politiet raskt ble splittet og underkuet. Det kan tyde på at de øvrige omorganiseringene av politiutdanningen, blant dem plasseringen av politiutdanningen på Kongsvinger, var et tiltak som ikke fikk mye motstand i etaten. At endringene skulle foregå sømløst var ikke gitt. Blant annet viser Terje Emberlands undersøkelse av politifangene i Stutthof-leiren, at de klarte å danne en effektiv kollektiv organisasjon som avviste de nazistiske kravene. Vi kan her minne om at lærerne på sin side

¹ Stortingets protokollkomite (1947): Riksrådsforhandlingene i 1940.

² Hetland, Ø. (2013) s. 3.

³ Terje Emberland og Matthew Kott, (2012 s. 170).

⁴ Kjetil Braut-Simonsen (2015 s. 49) peker på at Rikskommisærens «maktgrunnlag ble hjemlet i en førerordning av 24. april 1940. Her ble det fastslått at Terboven var øverste leder for de sivile myndigheter i det okkuperte Norge. Det ble også understreket også at den rådende rettsorden forble intakt så lenge den lot seg forene med okkupasjonen, men at Reichkommissar hadde hjemmel til å skape ny rett gjennom forordninger. Reichkommissars maktgrunnlag ble hjemlet i en førerordning av 24. april 1940. Her ble det fastslått at Terboven var øverste leder for de sivile myndigheter i det okkuperte Norge. Det ble også understreket også at den rådende rettsorden forble intakt så lenge den lot seg forene med okkupasjonen, men at Reichkommissar hadde hjemmel til å skape ny rett gjennom forordninger.»

og i motsetning til politiet, klarte å bygge opp en omfattende undergrunnsorganisasjon.⁵ Emberlands forskning tydeliggjør betydningen av sterke kollektiver (både blant lærerne og i departementene), og han peker på at «(d)er hvor slike kollektiv ikke fantes, eller hvor de ble svekket gjennom personellutskiftninger eller økt kontroll, sank også evnen til mer effektiv motstand».⁶ Til tross for sterk politisk styring var det norske politiet splittet geografisk, politisk og personlig, noe som bidro til at politiet som helhet ikke dannet en felles front, hverken for eller mot nazismen.

Nils Johan Ringdal peker på en viktig bakgrunnsfaktor for at politiutdanningen delvis ble gjennomført utenfor Oslo i krigsårene: Personellbehovet i politiet økte fra okkupasjonen var en realitet i 1940,

«og politikorpene ble allerede fra aprildagene av gjenstand for regelmessige forøkelser. I første omgang hadde suppleringsene karakter av rekruttering av hjelpepoliti, senere kom det store mengder av nyutdannet personell fra politiskolen, som åpnet for langt bredere opptak enn før.»⁷

Politidepartementet ble altså reorganisert i juni 1941, og det norske politiet delt i et Ordenspoliti og et Sikkerhetspoliti. Det er utdanningen av rekruttene til Ordenspolitiet som er fokus her, men det skal og nevnes at Sikkerhetspolitiet ble delt i et Kriminalpoliti og et Statspoliti. I praksis ble likevel Statspolitiet en uavhengig gren av politiet. Utpå høsten 1941 ble det også opprettet et grensepoliti (GREPO), som lå direkte under Statspolitijefens kommando.⁸

Spør en hvem som bestemte over politiutdanningen under andre verdenskrig, viser Hetland (2021) at Erling Søvik og Hans P. L'Orange, like etter krigsutbruddet ble plassert i «Politistaben» direkte under Lie. Hovedoppgaven deres var å foreslå et nytt rekrutterings- og reservesystem for det norske politiet, omtalt som *Rikspolitiets skolekorps*. I desember 1940 ble instruksjonene for det nye korpset gitt.⁹ Fra mai 1941 ble skolekorpset omdøpt til *Ordenspolitiets skoleavdeling* og utdanningen ble plassert under Ordenspolitiets sjef, selv om innholdet var strengt kontrollert av okkupasjonsmakten.

⁵ <https://www.hlsenteret.no/forskning/nazismen-fascismen-og-europeiske-okkupasjonsregimer/okkupasjonsprosjekt/okkupasj.html>

⁶ Se bl.a. Emberland, T. (2019).

⁷ Ringdal, N.J. (1987) s.128.

⁸ Hetland, Ø. (2020).

⁹ Hetland, Ø. (2021).

Utdanningens plassering, innhold og deltakere

Politiskolen kom etter hvert under kontroll av det nyopprettede Politidepartementet, noe som igjen medførte sterkere sentral styring av politiets rekruttering og utdanningens innhold. I følge Nils Johan Ringdal tyder mye på at «politiskolen i løpet av det første krigsåret endret karakter. Ikke minst skjedde det forandringer i den delen av undervisningen som ble henlagt til Kongsvinger, der det blant annet var en stor grad av tyske lærerkrefter».¹⁰ Hetland peker på sin side på at politiutdanningen på Kongsvinger var militarisert og politisert.¹¹

Hvorfor ble ordenspolitiutdanningen plassert akkurat på Kongsvinger fra 1941? Vi har spurt Øystein Hetland, forsker ved Holocaust-senteret om dette, og han forteller at okkupasjonsmakten allerede hadde tatt i bruk Kongsvinger festning til blant annet innkvartering og trening, og hadde plass til å utdanne politiet der. Med andre ord var det ingen politiske dragkamper om plassering i forkant, med grensetrafikken som var strengt kontrollert og sanksjonert i området er det tvilsomt at hele befolkningen var begeistret for plasseringen. Ordenspolitiets fire måneder lange grunnutdanning ble rett og slett gjennomført på Kongsvinger fordi det var plass til den militariserte treningen den nye utdanningen krevde.¹² Etter en firemåneders rekruttperiode med et militarisert fokus, ble elevene overført til Oslo der utdanningen fortsatte.

I juni 1941 møtte halvdelen av det første korpset på Kongsvinger festning. Det besto av unge menn med NS-medlemskapet i orden, mens den andre halvparten av korpset som ankom tidlig i juli, ikke var NS-medlemmer, ifølge Hetland (2021). Den som vil vite mer om utdanningens form, innhold og hvordan det opplevdes å være der, henvises til Hetlands og Johansens kommende bidrag.¹³

Ordenspolitiutdanningens hensikt

Hensikten med utdanningen som ble gitt ved Ordenspolitiets skoleavdeling er omdiskutert.¹⁴ Basert på Ringdals bidrag kan vi regne med at Ordenspolitiutdanningen skulle bidra til tilstrekkelig rekruttering til det tysk-kontrollerte politiet. Samtidig er det elementer som også

¹⁰ Ringdal, N.J. (1987).

¹¹ <https://www.hlsenteret.no/forskning/nazismen-fascismen-og-europeiske-okkupasjonsregimer/okkupasjonsprosjekt/prosjektskisse-2-til-web-oh.pdf>

¹² Se også Hetland, Ø. (2021).

¹³ Hetland, Ø. (2021).

¹⁴ Se bl.a. Ringdal (1987), Kott & Roughtvedt (2012) og Johansen, P.O. (2021).

tyder på at det å ha et overbevist nasjonalsosialistisk ordenspoliti var betydningsfullt. Sjef for Ordenspolitiavdelingen i Politidepartementet, Egil Yngvar Olbjørn, gav et utgangspunkt som i denne sammenhengen kan antyde hvordan *han* forstod oppdraget, da han talte til det første aspirantkorpset som avsluttet sine første fire måneders utdanning 25. oktober 1941. Hans fokus var ordenspolitiutdanningen under krigen skulle danne et politikorps som var bærere av den nasjonalsosialistiske statens ide. «Kort sagt er politiet selve speilbildet av staten,» sier han etter å ha forklart at: «Politiet er overvåkere av de lover og forordninger som staten gir. Politiet skal beskytte samfunnet mot alle anslag og acosiale [sic] tendenser. Politiet er statens eneste eksekutive organ. På den andre side skal politiet være folkets veileder». ¹⁵

Ett år senere, i november 1942, holdt Olbjørn et foredrag ved Politisjefkonferansen som omhandlet politiets plass i den nasjonalsosialistiske samfunnsordenen. For å kunne beskytte folket og (den nasjonalsosialistiske) staten, måtte politiet ifølge Olbjørn føre en bevæpnet kamp mot «motstandere, avvikere eller likegyldige»:

«Folket i den nationalsosialistiske stat skal være et sluttet folkefellesskap, besjelet av førertanken og fellesskapsviljen.[...]. Bare den som uten forbehold føyer seg inn i folkefellesskapet og lever etter dets regler er å anse som et fullberettiget medlem av samfunnet, men blir da også til gjengjæld med alle midler understøttet og beskyttet. Den som på den annen side står likegyldig overfor folkefellesskapet eller som av forbrytersk eller acosialt sinn stiller seg mot det, blir likeså hensynsløst bekjempet. Denne indrepolitiske kamp er det politiets fremste oppgave å føre. Politiet skal på dette felt være et kampberedt innsatskorps i folkefellesskapets tjeneste.»¹⁶

Med utgangspunkt i dette kan en anta at målet med utdanningen dels var å utdanne et politi som skulle kontrollere, overvåke og utøve makt på vegne av en nasjonalsosialistisk stat, først og fremst mot statens «indre fiender», de som ikke sluttet seg til den nasjonalsosialistiske ide. Til tross for en utdanning som inkluderte militær eksersis og ideologisk undervisning som skulle overbevise politiaspirantene om nasjonalsosialismens overlegenhet,¹⁷ fungerte ikke utdanningen helt som Olbjørn ønsket. Per Ole Johansen viser at det også i det andre korpset (som startet sin utdanning i november 1941) var søkere som ikke ble overbevist om nazismens overlegenhet i løpet av skolekorpsets utdanning, til tross for at de ble utsatt for sterkt press om å melde seg inn i NS. Samtidig var en del av politiaspirantene medlemmer av NS da de startet den nazifiserte politiutdanningen, andre meldte seg inn under

¹⁵ RA-S3978-E-Ea-L0003 Egil Yngvar Olbjørns tale til Ordenspolitiets første skolekorps, 25.10.1941, s. 6

¹⁶ RA: S 3978-E-Ea-L0003, Olbjørns foredragsmanuskript til Politisjefkonferansen, datert november 1942.

¹⁷ Hetland, Øystein (2021).

utdanningsløpet.¹⁸ Med andre ord var også rekruttene som fikk utdanningen sin på Kongsvinger heterogene i sin politiske orientering under andre verdenskrig, noe som kan ha vært et bidrag til at hensikten ikke ble nådd.

Politiutdanning på Sæter gård

Ansatte i politiets hundetjeneste og Norsk Politihundelag har vært viktige drivkrefter for at politiets hundetjeneste etter hvert fikk ett sted å utdanne politihunder, og for at utdanningen ble lik for hele det norske politiet. Hvorfor 'hundeutdanningene' ble plassert på Sæter gård fra 1989, skal vi gå nærmere inn på, fordi vi med det også kan vise en del av årsakene til at Politihøgskolen etter hvert utviklet et utdanningscenter samme sted. Imidlertid begynner vi med en kort beskrivelse av Sæter gårds historie før den ble vertssted for politiutdanninger.

Forhistorien (1905-1987)

Sæter gård har vært en storgård i flere hundre år, og det ble atskilt tomtejord fra privat til offentlig eie tidlig på 1900-tallet. I 1905 ble det nedsatt en komite for å planlegge et barnehjem i Kongsvinger kommune, som senere skulle starte sin virksomhet på denne tomta.

*Barnehjemmet på Sæter gård, Kongsvinger
Fotograf: Ukjent*

I 1908 ga Andreas H. Kiær, Fredrikstad, fri tomt på omkring 12 mål av Sæter gård, som Hedmark fylkeskommune overtok eieransvaret for. Thorvald Løwenskiold ga gratis byggetømmer, Ole Moss skar tømmeret uten betaling og Odals Værk stilte med mur- og takstein. Mads W. Stang fra Oslo gav 500 kroner til barnehjemmet, noe som ville vært omkring 35.000 kroner i dagens kroneverdi.¹⁹ 22. oktober 1908 ble det holdt generalforsamling, hvor man valgte byggekomite og bestemte at barnehjemmet snarest mulig skulle oppføres.

Barnehjemmet ble bygd i 1910, innredet i 1911 og åpnet i 1912. Da ble seks barn plassert der. Under krigen var Sæter gård tysk kvarter, men bortsett fra det fungerte gården fram til 1947 som et barnehjem for vanskeligstilte barn. Imidlertid brant barnehjemmet ned den 27.

¹⁸ Johansen, P.O. (2021).

¹⁹ <https://www.smartepenger.no/div/777-inflasjonsstatistikk>

desember 1947 og ble aldri bygget opp igjen. Heldigvis ble barna og de ansatte reddet uten at liv gikk tapt.

Etter brannen på barnehjemmet ble området i tur og orden brukt til utdanninger for Glåmdal jord- og skogbruksskole,²⁰ Glåmdal husmorskole, Kongsvinger yrkesskoles maskin- og mekanikklinje før politiet gjorde sitt inntog sensommeren i 1989. At politiet kunne etablere et kurscenter på stedet, skjedde etter at det i flere tiår hadde vært åpenbart at politihunder måtte skoler og hundeførere utdannes på en profesjonell måte.²¹ 20 år tidligere, i 1969, var Norge eneste land i Norden uten en enhetlig utdanning for politihunder og -førere, og Politiskolen fikk da i oppdrag å utdanne politiets hunder og hundeførere. Departementet vedtok kursplanene, Politiskolen hadde ansvar for kursing, og utdanningene ble gjennomført diverse steder i østlandsregionen, blant annet i Odalen (Hedmark), Starum leir (på Toten) og på Torp (ved Sandefjord).

I 1985 kom rundskriv G-218/85, der Politiskolen fikk i oppdrag å finne en leder av utdanningene og finne egnet kurssted. Geir Halvorsen som tjenestegjorde i Oslo Politidistrikt og var leder i Norsk Politihundelag (NPHL), ble innbeordret til skolen. Han var kjent med at Kongsvinger festning skulle nedlegges, og Halvorsen tilrettela for at Norgesmesterskapet for polititjenestehunder i 1987 skulle gjennomføres der. Da kunne festningens potensiale som kurssted for Politiskolen vurderes.

I forbindelse med gjennomføringen av Norgesmesterskapet fikk Halvorsen avklart at festningen likevel ikke skulle nedlegges virksomheten i nærmeste fremtid, men ble anbefalt å vurdere Sæter gård. Gården og skogsområdene rundt ble besiktiget, og det ble invitert til et møte på Kongsvinger rådhus mellom fylkesmannen, Kongsvinger kommune og Politiskolens ledelse. Halvorsen deltok også på møtet, på vegne av Politiskolen og NPHL. Møtet landet i en kontrakt der Politiskolen fikk leie Sæter gård for 1 kr per år av daværende Hedmark fylke. Imidlertid fant Politiskolen ut, etter besiktigelse, at gården ikke var satt i tilstrekkelig stand til at utdanninger kunne gjennomføres der. Dermed tok NPHL over kontrakten, og en ny æra begynte på stedet.

²⁰ Glåmdal jord- og skogbruksskole var en underavdeling av Jønsberg landbruksskole senere Jønsberg videregående skole, Hamar.

²¹ Intervju med Geir Halvorsen

Norsk politihundelags kurscenter (1989-1995)

Inntil slutten av 1980-tallet hadde politiets hundeførerne tatt til takke med relativt kummerlige forhold for seg og sine hunder. To og fire mann på rom med hundene bundet i seng eller radiatorer eller hunder oppbevart i kjøretøy var mer norm enn unntak. Ikke så rent sjelden ble det skader på så vel hundeførere som hunder når hundenes revirgrenser ble utfordret og overtrådt. Siste kurssted var Starum sivilforsvarsleir på Toten.

Norsk Politihundelags kurscenter i Kongsvinger (1990). Foto: Kongsvinger kommune

28. mai 1989 ble en leieavtale om den tidligere Glåmdal jord- og skogbruksskole undertegnet av NPHL og Hedmark fylkeskommune. Norsk Politihundelags kurscenter var en realitet og entusiasmen blant medlemmene var upåklagelig; endelig et eget sted!

Det gamle og nye styret i NPHL fikk låne 700.000 kroner med sikkerhet i leiekontrakten og et vedtak av Politiskolen om at skolen skulle betale 350 kroner per døgn per tjenesteperson som overnattet på Sæter i forbindelse med kursvirksomhet. I forbindelse med overtagelsen ble en egen driftsenhet, uavhengig av NPHL's styre, etablert med Geir Halvorsen (som leder), Jon Stensønes, Willy Samdal og Otto Bjørnstadhaugen. Engasjementet var så høyt at snevet av risikosport fullstendig ble ignorert.

Første hundekurs ble gjennomført sensommeren 1989 og samme høst startet leiropphold for Politiskolens elever på Sæter. Mange historier eksisterer og vi går ikke i detalj, men epoken var preget av ukuelig engasjement og stor dugnads- og arbeidsinnsats blant hundeførere og instruktører for å sette stedet i stand. Møbler, kopper og kar ble anskaffet, i praksis ble det kjøpt brukt fra diverse hoteller og etablissementer som skulle avvikles. Snekkere, elektriker og rørleggere fra egne rekker bidro som håndverkere, mens de likevel var på kurs.

Arbeidstimer ble også nedlagt av personer dømt til samfunnsstraff. Geir Halvorsen hentet dem på bosted om morgenen og kjørte dem tilbake til sentrum ved slutten av arbeidsdagen. Svært ofte strakk likevel ikke arbeidstida til, noe som medførte at så vel kvelder som helger også ble brukt. Enkelte la også inn dugnadstimer i helgene etter at kursperioden var avsluttet. Tiden var preget av pågangsmot og engasjement, og gav selvfølgelig også åpning for sosiale lag og tilstelninger. Samlet sett skapte blandingen av tjeneste/utdanning, dugnadsarbeid og sosial aktivitet et stort samhold og kameratskap.

*Ragni og Geir Halvorsen,
Foto: Privat*

Et, etter vårt syn retorisk, spørsmål er om ikke innsatsen og engasjementet hang sammen med at hundeførere og instruktører over det ganske land hadde vært vant til å klare seg selv og ha tro på egne ferdigheter. Ildsjel og primus motor Geir Halvorsen kan ikke fullroses nok i den rollen han hadde i forhold til oppbygging av kursstedet. Ragni Halvorsen, som var gift med ham, sluttet i sitt arbeidsforhold for å bidra som administrativ leder i oppstarten. Disse to nedla sammen med en rekke andre av NPHL's medlemmer til sammen over 13.000 dugnadstimer for kursstedet.

Politihøgskolen overtok leieforholdet av Sæter gård og Norsk Politihundelag ble kompensert med kr 550 000 den 1. januar 1995.²² Det hadde for NPHL hele tiden vært et mål at Politiskolen skulle ha ansvaret for stedet, også fordi en rekke av politiets samarbeidspartnere, for eksempel Tollvesenet, Sveriges Rikspolisstyrelse, Värmlandspolisen med flere, benyttet stedet til kurs og utdanninger. Perioden i Politihundetjenestens historie står i dag for flere ansatt ved politiutdanningen som et symbol på at alt er mulig dersom engasjementet er stort nok. Da Politihøgskolen overtok Sæter gård, fikk stedet navnet «Politihøgskolens kurssenter» og ble senere «Politihøgskolens utdanningssenter».

²² Fra 1992 skiftet Politiskolen navn til Politihøgskolen fordi den norske politiutdanningen fra nå begynte en gradvis tilnærming til full akkreditering som høgskole, se bl.a. Hove (2012) og Ellefsen, Sørli og Egge (2021)

Politihøgskolens utdanningscenter: Fra kurssted til operativt utdanningscenter (1995-2008)

*Hundestallen, ca 2005
Fotograf: Per Arne Sødal*

Relativt tidlig etter overdragelsen av kursstedet meldte den sentrale hundetjenesten inn behov for inngjerding av området som ble og blir brukt for mentaltest av hund, etablering av dressurhall og miljøhus, spesialsøksrom, utvendig løpe-/ luftegård for hunder, innvendig renovering av den eksisterende hundestallen og innvendig renovering av bygning 3 (internat). Alle forslag fikk ikke

en like entusiastisk mottakelse ved Politihøgskolen i Oslo, og uttalelser som at en «måtte passe seg for hundetjenesten» og lignende fra personale stedplassert andre steder, ble registrert i forbindelse med at forslag ble lansert. Om det hang sammen med at hundetjenesten var i overkant framoverlent eller at politiet i et historisk perspektiv generelt ikke har hatt kultur for å være «i forkant» når det gjelder utvikling, skal få stå udebattert her.

Så vel engasjement som ytre omstendigheter bidro likevel til videre utvikling av Politihøgskolens utdanningscenter. Et spesialsøksrom med tilhørende fasiliteter, en innvendig renovering av andre etasje i hundestallen (dog med en HMS-dispensasjon), en såle til utvendig løpegård nord for hundestallen og en innvendig renovering av bygning 3 ble gjennomført i årene som fulgte. Ressursene kom først og fremst i form av omstillingsmidler i forbindelse med avviklingen av Nord Odal leir i 2004 og noe ble også finansiert over Politihøgskolens eget budsjett.

Fra høsten 1989 hadde den sentrale hundetjenesten i Kongsvinger stått relativt fritt i forhold til å benytte fasiliteter og utmark i forbindelse med utdanninger. Dette endret seg gradvis etter at Politihøgskolen overtok ansvaret for utdanningscenteret, det ble trangere om plassen. Noe skyldtes politisk styring, annet fulgte naturlig av akkreditering og økt studenttall. Blant annet økte etter- og videreutdanningene som Politihøgskolen fikk ansvaret for, gradvis i antall og omfang etter at Politiskolen ble Politihøgskolen i 1992. Noen eksempler på utdanninger som fortsatt gjennomføres på Sæter gård, er de operative leiroppholdene for politiets

bachelorstudenter, IP3-utdanninger for flere politidistrikt, livvaktutdanningen (IP2), med flere.

*Oversiktsfoto
Politihøgskolens
utdanningscenter ca
2007.*

*Foto: Kongsvinger
kommune*

Varslede og planlagte endringer (2008-2009)

Våren 2008 besluttet regjeringen ved justisminister Knut Storberget å øke opptaket til Politihøgskolen fra 432 til 552 studenter fra høsten 2009. Økningen ble faset inn ved å opprette studiested for politiets bachelorstudenter i Kongsvinger.²³

Det medførte oppføring av en ny sentralbygning som skulle huse resepsjon og kantine for alle på Sæter gård, og i tillegg undervisningsrom, garderober og kontorer for studenter og ansatte ved bachelorutdanningen. I tillegg ble det etterskuddsvis også oppført et nytt internat (bygning 5) som skulle håndtere forlegning av instruktører og studenter i forbindelse med øvrige kurs og utdanninger. At det var mulig å gjennomføre utbyggingen så raskt, skyldtes at Kongsvinger kommune var på rett sted til rett tid. Kommunalt planverk var laget og vedtatt da studenttallet ble økt, og daværende justisminister Knut Storberget kunne satse på hjemfylket sitt som vertsted for politiets bachelorutdanning.

Organisasjonskartet ved Politihøgskolen ble også endret høsten 2008. Da ble Operativ seksjon opprettet ved avdeling for Etter- og videreutdanning. De skulle ha gjennomføringsansvar for de operative utdanningene som Politihøgskolen leverer, det vil si både leiropphold for bachelorstudenter i andre og tredje studieår og videreutdanningene på det operative fagfeltet. Samme år, administrert under Politihøgskolen, ble også Justissektorens leir i Stavern tatt i bruk av Operativ seksjon som kurs og øvingssted.

²³ I 2009 vedtok regjeringen å øke studenttallet til 720, disse stod klare til studiestart i Stavern august 2010.

Økt student- og utdanningsantall innebar en etterlengtet vitamininnsprøytning på Sæter. Samtidig medførte økt studenttall tidvis store kapasitetsutfordringer, både når det gjaldt hvem som skulle være hvor og med sikte på tilstrekkelig lærer- og instruktørkrefter.

Bachelorstudentene kommer (2009)

Andre januar 2009 tiltrådte tidligere politiadvokat Geir Hanssen sin nye stilling som studieleder ved Politihøgskolens utdanningscenter. Han skulle lede seksjonen som på organisasjonskartet ble plassert som en seksjon ved Bacheloravdelingen i Oslo ledet av avdelingsleder Geir Norman Valaker, og ble dermed plassert i avdelingslederens ledergruppe. Denne våren skulle han rekruttere og innstille fagpersonale til ansettelse, de skulle utdanne 144 politistudenter fra august samme år. Han fikk en travel vår. Parallelt med ansettelse av 14 medarbeidere; en studiekonsulent, sju politioverbetjenter, to jurister, to samfunnsvitere, en psykolog og en fysisk trener (de siste seks gjerne med gjennomført doktorgrad),²⁴ skulle han også planlegge gjennomføringen av utdanningen på stedet. Arbeidet denne våren medførte dialog og koordinering med driftsleder Bjørn Karlsen som hadde ansvaret for å følge byggeprosessen av nye undervisningsrom og kantine, og med operativ stedlig leder ved Operativ seksjon på Kongsvinger, Per Arne Sødal. Sistnevnte hadde fagansvar for hunde- og de andre operative utdanningene. Arbeidet var tett og intenst, men effektivt og preget av et utmerket samarbeid både på Kongsvinger og med avdelingsleder i Oslo.

18. august 2009 ble gresset lagt utenfor det nye undervisningsbygget, de siste stolene og bordene pakket ut og blomster som skulle pynte opp i det kombinerte auditoriet og gymsalen levert. Talerstolen var satt opp og en lav trekrakk for at de som ikke var så alt for høye av vekst, skulle kunne nå opp til mikrofonen. Neste morgen klokka 10 overrakte Kongsvingers ordfører, Arve Bones, sentralbygget til Politihøgskolen, og sjef for Politihøgskolen, Hans Sverre Sjøvold, ønsket 144 studenter, 13 lærere og ledelse velkommen til nytt bygg. Politidirektør Ingelin Killengreen deltok og justisminister Knut Storberget klippet snor og stod for den offisielle åpningen. Dagen derpå berømmet Geir Hanssen dugnadsånden, og avisartikler fra lokalavisen Glåmdalen tydeliggjør at Politihøgskolens og Politidirektoratet ledere var imponert over tempoet i plan- og bygningsprosess og Kongsvinger kommunes

²⁴ Ved oppstart i august 2009 var det ansatt en studiekonsulent og tolv undervisere (hvorav seks politioverbetjenter og to høgskolelektorer med kort tid igjen før de disputerte og fikk førstestillingskompetanse), ved siden av Geir Hanssen. En politioverbetjent var innbeordret fra bacheloravdelingen Oslo, og han ble etter hvert omplassert til Politihøgskolens bachelorseksjon på Kongsvinger.

samarbeidsevne. Byggingen av sentralbygget var gjennomført i henhold til plan og til tross for at grunnforholdene bød på utfordringer, til lavere pris enn budsjettet tilsa.²⁵

*Sentralbygget ved Politihøgskolens
utdanningscenter, ca 2010*

Foto: Politihøgskolen

Bachelorutdanningen på 'studiested Kongsvinger' (2009-2018)

De fleste lærere får glimt i øyet når de snakker om sitt første undervisningsår og sine første studenter. Slik var det også på Sæter selv om erfaringene også gav grunnlag for læring i årene som fulgte. Et godt samarbeid mellom studentråd, studieleder og fagansatte det første året ble videreført i årene som fulgte, og et tilsvarende godt samarbeid med fagansatte i Oslo og Bodø har nok også bidratt til Kongsvingerstudentenes resultater. I september 2009 ble studentopptaket ved Politihøgskolen økt til 720, og Politihøgskolen startet arbeidet med et nytt studiested for bachelorstudenter i Stavern. Da forslag til statsbudsjett ble lagt fram litt senere på høsten, var fagansatte og ledelse på 'studiested Kongsvinger' sikre på at Stortinget ville videreføre utdanningen på Sæter.

Et godt samarbeid internt og på tvers av avdelinger både lokalt på Sæter og på tvers av studiesteder om fag og undervisning fortsatte til høsten 2017. Da regjeringen i oktober foreslo at 720 studenter skulle tas opp også i 2018, trakk flere et lettelsens sukk.²⁶ Fagkollegiet hadde fryktet at satsningen på tilstrekkelig politidekning kunne bli en salderingspost. Da regjeringen opprettholdt studenttallet, begynte forberedelsene på at studieåret 2018/19 sannsynligvis ble vårt siste. Imidlertid ombestemte regjeringen seg allerede våren etter.

²⁵ Glåmdalen 20.08.2009 s. 6-7.

²⁶ Stortingsproposisjon 1 (2017/18)

15. mai 2018 ble siste dag av «Øvelse Sæter» gjennomført. 144 studenter hadde stilt opp klokken 0800 i tolvpersonslag, fått dagens ordre og var i gang med å løse oppgavene de var tildelt. Ved lunsjtid kom avdelingsleder Geir Normann Valaker til Sæter. Han oppsøkte samtlige tolv øvelsesarenaer og informerte de fagansatte om at regjeringen i revidert statsbudsjett foreslo å legge ned utdanningen i Kongsvinger fra august av. Skuffelsen var stor, men samtlige gjennomførte øvelsen. Da øvelsen ble avsluttet med en felles middag i kantina samme ettermiddag, var studenter, fagansatte, avdelingsleder og øvrige ansatte på Sæter preget av situasjonen.

*Et av lagene
forbereder
neste oppdrag,
Øvelse Sæter
2018*

*Foto:
Jan Vegard
Heierdal*

De ansatte leverte deretter oppgavene som gjenstod i studieåret. De skulle planlegge et høyst usikkert kommende studieår, i tilfelle Stortinget ikke vedtok forslaget til revidert budsjett, utvikle og sensurere eksamener, og levere kvalitetsrapporter i samtlige emner. Dette ble levert, med god kvalitet, på samme vis som forberedelsene til bachelorutdanningens første studieår hadde blitt levert på 'studiested Kongsvinger' siden 2009.

16. juni 2018 sluttet Stortingets flertall seg til regjeringens forslag til revidert statsbudsjett, og bachelorutdanningen på Sæter var historie. 30. juni gikk faglærerne, administrasjon og ledelse ut i ferie, uten å vite hvor de skulle møte 1. august.

Politihøgskolens Utdanningscenter på Sæter kan miste 144 bachelorstudenter

- Håpløst forslag om nedleggelse

KONGSVINGER: Deaktiviteten er høyere enn tidligere, og det er derfor viktig å ha et godt utdanningstilbud på Sæter. Det er derfor viktig å ha et godt utdanningstilbud på Sæter. Det er derfor viktig å ha et godt utdanningstilbud på Sæter.

POBBERVETJENESTEN er en av de fire studiestedene ved Politihøgskolen på Sæter. Deaktiviteten er høyere enn tidligere, og det er derfor viktig å ha et godt utdanningstilbud på Sæter.

fra høsten av:

- Studiestedet var midlertidig

REITEN er et av de fire studiestedene ved Politihøgskolen på Sæter. Deaktiviteten er høyere enn tidligere, og det er derfor viktig å ha et godt utdanningstilbud på Sæter.

KONGSVINGER: Deaktiviteten er høyere enn tidligere, og det er derfor viktig å ha et godt utdanningstilbud på Sæter. Deaktiviteten er høyere enn tidligere, og det er derfor viktig å ha et godt utdanningstilbud på Sæter.

Bachelorutdanningens form, innhold og rammer

Bachelorstudentene på Sæter fikk samme utdanning der som politistudentene ved Politihøgskolens øvrige studiesteder. Med andre ord har Politihøgskolens bachelorutdanning vært lik på alle de fire studiestedene, vedtatt av Politihøgskolens styre, og sanksjonert av Justisdepartementet. Læringsmål, pensum, undervisningstid og vurderingsformer er altså likt for alle politistudenter uansett hvilket studiested en gjennomfører utdanningen ved.

Samtidig er det hevet over tvil at utdanning farges både av studentene og fagpersonalet som bidrar til at læringsmålene nås. På 'studiested Kongsvinger' hadde de fleste fagansatte relativt lite erfaring med undervisningsarbeid da de startet. Derfor ble det viktig å sette av tid til å utvikle egnede undervisningsformer for læringsgruppa innen rammefaktorene på stedet. I løpet av de første årene utdanninga ble tilbudt på Sæter, ble fokuset på studentaktive læringsformer stadig spissere i et fagmiljø preget av dagnadsånden som også eksisterte i NPHL og det øvrige arbeidsmiljøet på Sæter var preget av. Det er, didaktisk sett, et godt utgangspunkt for læring.

Glåmdalen 16.5.2018, s. 4-5.

I årene bachelorutdanningen fikk bestå på Sæter, har det vært få utskiftninger i fagmiljøet.²⁷ Imidlertid medførte problemer med å rekruttere juridisk kompetanse at studieleder Geir Hansen «byttet hatt» i 2013 og gikk over til undervisning i juridiske emner, og Vanja Lundgren Sørli gikk fra å være førsteamanuensis til stillingen som studieleder. I tillegg har det blitt gjennomført enkelte nyansettelser og innbeordringer av kompetent personell fra 2009 til 2018 på grunn av pensjoner og overflytting av enkelte fagpersoner til Oslo. De fleste fagansatte var altså med i hele perioden.

Sæters studentmiljø har båret preg av et minimalt frafall av studenter. I gjennomsnitt en student per studieår har ikke kunnet gjennomføre studieåret på grunn av helseplager, og det totale frafallet har knapt nok vært større enn dette. Det gjaldt også etter at Studieforskriften ble endret og studentene måtte ha gjennomført 45 studiepoeng for å starte på sitt andre studieår.²⁸ Kort sagt: Det har knapt nok vært Kongsvingerstudenter som ikke har hatt tilstrekkelig produksjon av studiepoeng i de årene bachelorutdanningen har vært gjennomført på Sæter. Kongsvingerstudentene var – av Politihøgskolestudentene totalt - mest fornøyd på Studiebarometerets evaluering fram til 2018, og i retroperspektiv betyr det jo en del når vi vet at Politihøgskolens studenter har vært de mest fornøyde studentene i landet fra PHS-studentene ble tilknyttet Studiebarometeret i 2013.

Et enkelt forsøk på å forklare det vi anser som en 'avsluttet suksess', skal gjøres. En kanskje ikke objektiv forklaring er at tre ting har vært viktig. For det første har det vært et godt læringsmiljø ved studiestedet. Studentene har vært relativt få, de har blitt kjent med hverandre tidlig i studiets løp og har i Læringsmiljøutvalget også rapportert at klassemiljøene har vært gode og preget av et læringsfelleskap studenter imellom og mellom student og fagansatte. I de enkeltstående tilfellene det er rapportert at dette ikke har vært tilfelle, har studieleder i samarbeid med fagansvarlig tatt situasjonen på alvor og fulgt den tett opp i samarbeid med involverte studenter. Av studiebarometerets oversikt framgår det at studentene på Kongsvinger har vært godt fornøyd med veiledningen de har fått. Dette kan forstås som et uttrykk for at et godt relasjonsklima mellom fagansatte og studenter forbedrer læringsmiljøet.²⁹

²⁷ Fra 2009-2018 gikk en etterforsker av med pensjon, to samfunnsvitere, en jurist, en politioverbetjent og en studiekonsulent ble omplassert til andre avdelinger ved Politihøgskolen som ledd i karriereutvikling.

²⁸ Forskrift om studier og eksamen ved Politihøgskolen, §2-1.

²⁹ Hattie (2009)

For det andre har engasjert fagpersonell vært et viktig aktivum. Siden 13 fagansatte har undervist i 16 emner, og en rekke av emnene har krevd mer enn én type fagkompetanse, har samtlige fagansatte hatt god oversikt over hele utdanningen studentene har fått. Samarbeid mellom ulike profesjoner har blant annet bidratt til at man har kunnet eksemplifisere ett emnes teoretiske perspektiver med praktiske eksempler og caser fra andre fagområder. Da blir ofte den røde tråden tidlig tydelig for studentene, og vi vet at opplevd relevans gir god motivasjon for læring.³⁰

For det tredje har fagmiljøets størrelse bidratt til tette forhold, både mellom studenter og fagansatte. Det er flest goder ved at fagansatte kjenner studentenes navn, kompetanse og bakgrunn, og at det er enkelt å gi og få umiddelbar tilbakemelding. I utgangspunktet bidrar en tett læringsrelasjon mellom underviser og student til et god læring,³¹ selv om det også klart at tette forhold gjør at den uformelle sosiale kontrollen blir sterk. For de som har vært eller gjort ting annerledes enn flertallet er det et håp at mangfold både i student- og fagmiljø har vært verdsatt og ivaretatt. Vi har i hvert fall tatt på alvor de tilbakemeldinger vi har fått.

Samtidig er det en bakside på tetthetsmedaljen: Politistudentene har vært ettertraktet som kundegruppe og har vært *sett* i 'småbyen' Kongsvinger. Befolkningen har ringt Politihøgskolen både når de har hatt noe å rose studentene for, men også når de har ment at studentene bør få gode rabatter, bli tipset om ledige leiligheter eller må overholde nattero klokka 23. Spesielt de mannlige studentene har også vært nødt til å forholde seg til at de har tatt utdanning i en relativt liten by, det har for eksempel vært rettet enkelte voldstilfeller mot dem ved barenes stengningstid, som oftest foranlediget av at studentene har snakket med lokale kvinner. Tette forhold har medført at studentene har måttet øke fokuset på hvordan de framstår, egne handlinger og politiets etiske standarder tidlig i studieløpet.

Etter bachelorstudentene (2018-)

På Politihøgskolens utdanningssteder er det de siste årene bygget opp en høyteknologisk skytebane, øvingsfasiliteter for skarpe utdanninger, kjøregård, innendørs øvingssteder med mer. Det gjennomføres en rekke utdanninger og Sæter gård huser så vel eksterne som interne kurs, seminarer og konferanser i tillegg til de polisiære utdanningene som gjennomføres. I

³⁰ Wichfield, A. & Eccles, J.S (1992); Skaalvik, S. & Skaalvik, E.M. (2014).

³¹ F.eks. Hattie, J. (2009).

skrivende stund gjennomføres all utdanning av norske politihund-ekvipasjer på Politihøgskolens utdanningssenter. Det innebærer at seleksjon av valper og utdanning av blant annet av patrulje-, narkotika-, bombe/sprengstoff- og kriminalsøkshunder og deres førere gjennomføres på Sæter gård. Likevel oppgir flere av de ansatte at de mistet litt av «sjela si» da bachelorstudentene forsvant og at det ble «tomt uten [bachelor]studentene». Når det er sagt, kan Politihøgskolen i skrivende stund skilte med et velfungerende utdanningssenter på Kongsvinger. Sæter gård – eller Politihøgskolens utdanningssenter - ligger i front når det kommer til øvingsfasiliteter for operative utdanninger, og preges av korte avstander mellom beslutningstakere, politiutdannere, fag- og driftspersonale.

Om vi avslutningsvis forsøker å svare på hva som har bidratt til at Kongsvinger har huset politiutdanninger i nærmere førti år og hva som har preget utdanningene som er gitt på stedet, utpeker tre faktorer seg. For det første har kommunen vært på tilbudsida og forsøkt å finne løsninger. Det gjaldt under okkupasjonstida men har også gjort seg gjeldende seinere. For det andre har sterke ildsjeler betydd mye for kvalitet og engasjement. Sæter gård hadde ikke blitt brukt som utdanningssenter i dag om det ikke hadde vært for hundetjenestens dugnadsånd, og de ansattes vilje til å yte 'litt ekstra' for utdanninger, fag og metodebruk er fortsatt til stede. For det tredje har man siden 1980-tallet delt erfaringer og arbeidet aktivt for å lære – også av de feil som er gjort. Vi tror at det er eksempler som med fordel kan gjentas!

BIBLIOGRAFI

- Braut-Simonsen, K. (2016). *Nazifisering, kollaborasjon, motstand: En analyse av Politidepartementet og Forsyningsdepartementet (Næringsdepartementet), 25. september 1940 - 8. mai 1945*. PhD-avhandling, Universitet i Oslo.
<https://www.hlsenteret.no/forskning/nazismen-fascismen-og-europeiske-okkupasjonsregimer/okkupasjonsprosjekt/kjetil-braut-simonsens-doktoravhandling.pdf>
- Ellefsen, B, Sørli, V.L. og Egge, M (2021): *Kunnskap for et tryggere samfunn? Norsk politiutdanning 1920-2020*. I publisering
- Emberland, T. (2019): Stutthof-eksperimentet. *Norsk historisk Tidsskrift* 2019 (01).
<https://www.idunn.no/ht/2019/01/stutthof-eksperimentet>
<https://www.idunn.no/ht/2019/01/stutthof-eksperimentet>
- Emberland, T. og Kott, M. (2012 s. 170): *Himmlers Norge. Nordmenn i det storgermanske prosjekt*. Oslo: Aschehoug
- Hattie (2009): *Synlig læring*. Cappelen Damm
- Hetland, Ø. (2021). «Det er klart det var et nazistisk opplegg». I: Ellefsen, B., Sørli, V.L og Egge, M. (2021). *Kunnskap for et tryggere samfunn: Norsk politiutdanning 1920-2020*. I publisering
- Hetland, Ø. (2020). *In the Shadow of the SS - Three Norwegian Police Districts 1940-1945*. PhD-avhandling, Universitetet i Oslo. <https://www.hlsenteret.no/forskning/holocaust-okkupasjon-og-nazisme/kor-motstandsdyktige-var-norske-statsinstitusjonar/in-the-shadow-of-the-ss---2020.pdf>
- Hove, Kjersti (2012). *Politiutdanning i Norge: Fra konstabelkurs til bachelorutdanning*. Oslo: Politi- og høgskolen. [PIA: Politiutdanning i Norge : fra konstabelkurs til bachelorutdanning \(unit.no\)](https://www.unit.no)
- Johansen, P.O. (2021). «En blir ikke nazist av å gå her nå.» Historien om politiaspiranten Ragnvald som ikke fant seg til rette ved naziskolen i Kongsvinger og Oslo. I: Ellefsen, B, Sørli, V.L. og Egge, M (2021): *Kunnskap for et tryggere samfunn? Norsk politiutdanning 1920-2020*. I publisering
- Kott, M. og Rougtvedt, B. (2009). «Kongsvinger. Politiutdannelse eller opplæring i folkemord?» *Fortid*. Nr 2.
- Ringdal, N.J. (1987). *Mellom barken og veden. Politiet under okkupasjonen*. Aschehoug
- Skaalvik, S. & Skaalvik, E.M. (2014): *Skolen som læringsarena: Selvoppfatning, motivasjon og læring*. Universitetsforlaget
- Wichfield, A. & Eccles, J.S (1992). «The development of achievement task values: A theoretical analysis». *Developmental Review* Vol.12, issue 3. [https://doi.org/10.1016/0273-2297\(92\)90011-P](https://doi.org/10.1016/0273-2297(92)90011-P)

Øvrig kildemateriale

Forskrift om studier og eksamen ved Politihøgskolen. <https://lovdata.no/forskrift/2016-12-07-1957/§2-1>

Hetland, Ø. (2013). Prosjektskisse for doktorgradsprosjektet ”Mellom barken og veden - Ei komparativ undersøkning av tre norske politikammer”

<https://www.hlsenteret.no/forskning/nazismen-fascismen-og-europeiske-okkupasjonsregimer/okkupasjonsprosjekt/prosjektskisse-2-til-web-oh.pdf>

HL-senterets prosjektbeskrivelse (2013-2020): Demokratiets institusjoner i møte med en nazistisk okkupasjonsmakt: Norge i et komparativt perspektiv.

<https://www.hlsenteret.no/forskning/nazismen-fascismen-og-europeiske-okkupasjonsregimer/okkupasjonsprosjekt/okkupasj.html>

Inflasjonsstatistikk (2020) <https://www.smartepenger.no/div/777-inflasjonsstatistikk>

Glåmdalen 20.08.2009 s. 6-7. hentet fra: <https://web.retriever-info.com/services/archive/displayPDF?method=&pdfUrl=%2FproxyTest%2F%3Fid%3D055051200908203bJVbt2JZYL14ebdJe3qGwqO100201010714%26x%3Dc5d6e829d548d86a411be23365089cf7&documentId=0550512009082034357&serviceId=2>

RA: S 3978-E-Ea-L0003, Egil Yngvar Olbjørns foredragsmanuskript til Politisjefkonferansen, datert november 1942.

RA-S3978-E-Ea-L0003 Egil Yngvar Olbjørns tale til Ordenspolitiets første skolekorps, Kongsvinger 25.10.1941

Statsbudsjettet (2018). Prop. 1 S (2017/18) for budsjettåret 2018. [Prop. 1 S \(2017–2018\) \(regjeringen.no\)](http://regjeringen.no)

Stortingets protokollkomite (1947). Riksrådsforhandlingene i 1940: Fremstilling utarbeidet til Stortingets protokollkomite etter oppdrag fra de medlemmer av Stortingets presidentskap av 1940 som var i Norge under okkupasjonen.

<https://www.nb.no/nbsok/nb/4830eab7dc8d32a31de5a66e8e54d1ef?lang=no#0>

I tillegg har Geir Halvorsen latt oss få bruke hans omfattende avisarkiv relatert til Hundetjenesten og Norsk Politihundelags historie. Vi takker for god og velvillig hjelp fra ham og andre fagfeller, kolleger og interesserte!